

PROFIL ABSOLWENTA I ABSOLWENTKI

DROGA DO ZMIAN W EDUKACJI

Etap I:
przedszkola
i szkoły
podstawowe

Materiał roboczy na potrzeby konsultacji społecznych przygotowany przez Instytut Badań Edukacyjnych w ramach zadania: *Kształtowanie kompetencji – od profilu do praktyki – opracowanie „profilu absolwenta” z uwzględnieniem założeń/koncepcji koniecznych zmian w kształceniu ogólnym* finansowanego z dotacji celowej MEN: Działania Innowacyjne w Systemie Oświaty.

Pod redakcją Agnieszki Szymczak i Elżbiety Strzemiecznej

Copyright© Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2024

Spis treści

Przedmowa	4
Wstęp	6
Profil absolwenta	10
I. Wiedza i umiejętności podstawowe w świecie, także cyfrowym.....	11
II. Kompetencje.....	15
III. Obszary kształcenia.....	26
IV. Sprawczość.....	28
V. Wartości.....	29
Cele edukacji	33
Co dalej?	34
Źródła	37
Literatura:.....	37
Dokumenty strategiczne:	39
Ramowe programy nauczania, profile absolwenta/absolwentki:	40
Wyniki badań:.....	41

Przedmowa

Żyjemy w coraz bardziej złożonym świecie, w którym globalizacja i rozwój technologii, zmiany klimatyczne oraz postępująca digitalizacja są tylko niektórymi z wielu wyzwań, na jakie napotykamy. Chęć sprostania tym wyzwaniom jest powodem, dla którego coraz więcej krajów – zarówno w Unii Europejskiej, jak i poza nią – zdecydowało się w ostatnich latach na przeprowadzenie reform swoich systemów edukacji. W oparciu o założenie, że celem szkoły jest przygotowanie młodych ludzi do życia w obecnych, ale również przyszłych warunkach i kontekstach, kraje te postanowiły z większą uważnością niż dotychczas wspierać swoich uczniów i swoje uczennice w kształtowaniu u nich **umiejętności podstawowych** oraz **kompetencji kluczowych, uniwersalnych czy międzyprzedmiotowych**. Zakłada się, że to właśnie te umiejętności i kompetencje są niezbędne do tego, by każdy i każda z nas mógł/mogła z powodzeniem stawiać czoła codziennym wyzwaniom teraz i w przyszłości.

Państwa członkowskie Unii Europejskiej oraz Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) zaangażowały się w edukację opartą na kompetencjach oraz realizację polityk publicznych i reform edukacji z tym związanych. W **Polsce również nadszedł czas na rozpoczęcie ogólnokrajowej dyskusji na ten temat poprzedzającej wdrożenie istotnych zmian w oświacie**. Eksperti w obszarze edukacji, ale także nauczyciele i rodzice są zgodni co do tego, że polska szkoła – mimo jej obiektywnie wysokiego na tle innych krajów poziomu nauczania w obszarach takich jak kompetencje matematyczne, kompetencje przedmiotowe czy rozumienie czytanego tekstu – nie wyposaża uczniów i uczennic w wystarczającym stopniu w kompetencje niezbędne we współczesnym świecie. **Z tego względu debatę na temat projektowanej obecnie reformy polskiej edukacji rozpoczynamy od dyskusji na temat tych kompetencji**.

Podstawowym założeniem planowanej reformy jest przeprowadzenie jej w taki sposób, by z jednej strony u jej podstaw znalazły się wnioski z licznych badań i metaanaliz dotyczących czynników wpływających na efektywność i skuteczność edukacji, z drugiej zaś, by o kształcie polskiej szkoły (i przedszkola) zdecydowali eksperci, nauczyciele, rodzice

i uczniowie/uczennice w ogólnopolskiej debacie na ten temat. Droga do zmian w polskiej edukacji to droga długa i wieloetapowa, a jej pierwszy etap rozpoczyna się już dziś.

Tym samym oddajemy w Państwa ręce projekt profilu absolwenta i absolwentki (przedszkola i szkoły podstawowej) z prośbą o włączenie się w tę debatę na jej pierwszym, ale kluczowym etapie. Mamy nadzieję, że materiał ten będzie punktem wyjścia dla licznych owocnych i fascynujących dyskusji na temat polskiej szkoły teraz i w przyszłości.

Życzymy miłej lektury i mamy nadzieję spotkać się z Państwem podczas konsultacji!

Zespół Instytutu Badań Edukacyjnych

Wstęp

Żeby ukończyć maraton, trzeba wiedzieć, gdzie jest jego meta. Tak samo, żeby ocenić skuteczność edukacji, trzeba wiedzieć, do czego ma ona prowadzić. Czyli w skrócie:

Po co nam szkoła?

Świat, w którym żyjemy, zmienia i rozwija się bardzo szybko, dlatego zadaniem szkół jest przygotowanie uczniów i uczennic – przyszłych absolwentek i absolwentów – do funkcjonowania w tym świecie oraz radzenia sobie z aktualnymi i przyszłymi wyzwaniami, które się z tym wiążą.

Aby szkoły mogły skutecznie realizować to zadanie, konieczne jest opracowanie mapy pokazującej, jak osiągnąć ten cel tak, aby:

- uczniowie/uczennice wiedzieli/wiedziały, PO CO się uczą
- ich rodzice wiedzieli, CZEGO OCZEKIWAĆ od szkoły
- nauczyciele wiedzieli, JAKIE KOMPETENCJE powinni kształtować u uczniów i uczennic, JAKA WIEDZA jest do tego niezbędna, JAKIE WARTOŚCI powinny przyświecać ich pracy z uczniami i uczennicami.

Potrzeba stworzenia takiej mapy drogowej stała się podstawą dla opracowania projektu profilu absolwenta i absolwentki. Projekt ten stanowi punkt wyjścia do rozpoczęcia **szerokiej ogólnonarodowej dyskusji na temat celów, którym służy szkoła**, w tym kompetencji, które powinny być nabywane przez absolwentki i absolwentów poszczególnych etapów w polskim systemie edukacji – w przedszkolu, szkole podstawowej oraz szkole ponadpodstawowej. Dyskusja taka nie może się odbyć bez udziału uczniów/uczennic, rodziców i nauczycieli, a także dyrektorów szkół i organizacji pozarządowych zajmujących się tematem edukacji.

Profil absolwenta i absolwentki to opis kompetencji każdego ucznia i uczennicy kończących placówkę edukacyjną – szkołę lub przedszkole, niezbędnych do dalszego

rozwoju osobistego i edukacyjnego dziecka. Ich nabycie powinno stanowić **cel procesu edukacyjnego** osiągnięty we współpracy szkoły/przedszkola ze środowiskiem domowym przy **poszanowaniu indywidualizmu każdego dziecka**. To **wspólny fundament** dalszego uczenia się i funkcjonowania we współczesnym świecie.

W założeniu to także umowa społeczna zawierana między uczniami/uczennicami, rodzicami i systemem edukacji dotycząca tego, czego uczniowie/uczennice i ich rodzice mogą oczekiwać od szkoły i do czego się ona zobowiązuje.

Profil absolwenta i absolwentki odpowiada na pytania:

- Jakie kluczowe kompetencje powinna posiadać osoba kończąca polską szkołę, by sprawnie działać w nieprzewidywalnej rzeczywistości?
- Jakie wymiary (poza kompetencjami) powinny być rozwijane w polskiej szkole, by przygotować dzieci i młodzież do funkcjonowania we współczesnym i przyszłym świecie społecznym, rodzinnym i gospodarczym?
- W jakich dziedzinach wiedzy powinna sprawnie się poruszać osoba kończąca polską szkołę?

Przy formułowaniu profilu absolwenta i absolwentki korzystano z wyników badań naukowych i metaanaliz (czyli analiz zawierających syntezę wniosków z wielu badań w obszarze edukacji), wieloletniej polskiej tradycji oświatowej, doświadczeń innych krajów, a także polskich i międzynarodowych dokumentów strategicznych. Spośród kilkudziesięciu krajów, których systemom edukacji się przyjrzelśmy, wybraliśmy te, które w ocenie ekspertów przyjęły rozwiązania skuteczne – co potwierdzają wyniki międzynarodowych badań porównawczych, takich jak PISA czy TIMSS, lub literatura przedmiotu, a także wydające się możliwe do zaadaptowania do polskiego systemu edukacji. Kraje te to: Australia, Estonia, Irlandia, Kolumbia Brytyjska (Kanada), Portugalia, Walia i Singapur.

Wnioski z prac badawczych przeprowadzonych na etapie opracowywania projektu profilu absolwenta i absolwentki stały się podstawą do przyjęcia następujących założeń do realizacji dalszych prac w obszarze wprowadzania zmian w polskiej edukacji:

1. Polska szkoła powinna wyposażać uczniów i uczennice nie tylko w wiedzę i umiejętności przedmiotowe, ale także w kompetencje międzyprzedmiotowe.
2. Kształtowanie tych kompetencji nie może odbywać się w oderwaniu od nauki wiedzy i umiejętności przedmiotowych – rozwijanie w uczniach i uczennicach krytycznego i kreatywnego myślenia, uczenie rozwiązywania problemów oraz współpracy jest możliwe wyłącznie wtedy, gdy uczniowie i uczennice posiadają wiedzę, którą mogą przetwarzać i wykorzystywać, realizując konkretne zadania. Z tego względu kompetencje ogólne muszą być budowane na bazie wiedzy i umiejętności przedmiotowych.
3. Aby kompetencje i postawy wskazane w profilu mogły być skutecznie rozwijane, potrzebne jest nie tylko odpowiednie uwzględnienie tego w podstawie programowej, ale także zbudowanie odpowiedniego środowiska edukacyjnego, umożliwiającego nauczycielom wykorzystywanie w ich pracy sprawdzonych metod nauczania (dydaktyka kognitywna) oraz sprawiedliwego i motywującego uczniów i uczennice oceniania ich osiągnięć (a w dalszej kolejności powiązanego z tym systemem egzaminacyjnego).
4. W dzisiejszej szybko rozwijającej się erze cyfrowej, gdzie informacje są na wyciągnięcie ręki, a technologia wpływa na każdy aspekt naszego życia, kompetencja bezpiecznego i efektywnego korzystania z technologii cyfrowych jest kluczowa do prawidłowego i satysfakcjonującego funkcjonowania w społeczeństwie. Z tego względu kształtowanie u uczniów i uczennic każdej z kompetencji międzyprzedmiotowych powinno uwzględniać wykorzystywanie ich i doskonalenie w kontekście cyfrowym.
5. Profil absolwenta i absolwentki jest wspólny dla wszystkich uczniów i uczennic, na wszystkich etapach edukacji, w tym dla uczniów i uczennic ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Oznacza to, że dokumenty, które powstaną na jego

podstawie (w tym część ogólna podstawy programowej oraz podstawy przedmiotowe) muszą uwzględniać możliwości, potrzeby i wyzwania wszystkich. Umiejętności, kompetencje i postawy uwzględnione w profilu są potrzebne każdemu absolwentowi i każdej absolwentce polskiej szkoły, nie znaczy to jednak, że zawsze powinny być kształtowane w ten sam sposób. Przykładowo, nauka języka ojczystego i rozwijanie kompetencji komunikacyjnych u części dzieci odbywa się przy wykorzystaniu technologii wspomagających, w tym alfabetu Braille'a lub języka migowego. W tym kontekście profil absolwenta i absolwentki jest drogowskazem, który ma umożliwiać uwzględnianie indywidualnego potencjału każdego ucznia i każdej uczennicy.

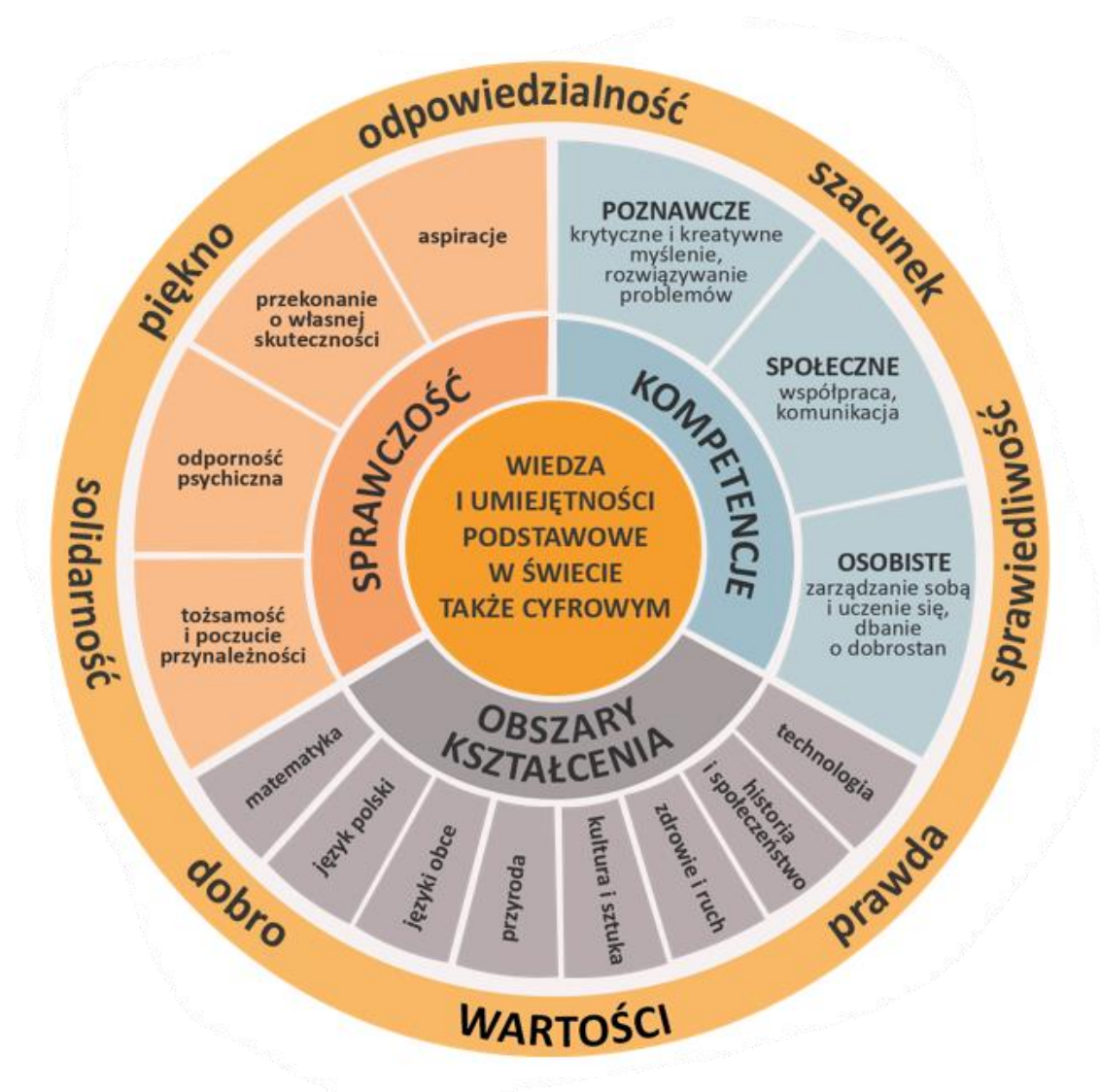
Po raz pierwszy zmiany w podstawach programowych i w całym systemie edukacji rozpoczęto od ustalenia, w jakie umiejętności, wiedzę, postawy i wartości powinna wyposażać uczniów i uczennice polska szkoła, by byli oni gotowi na dorosłe, odpowiedzialne życie w nieprzewidywalnej przyszłości. Dopiero w oparciu o przygotowany i szeroko skonsultowany profil absolwenta i absolwentki będą opracowywane propozycje zmian tak, aby cały system edukacji realizował postawione przed nim cele. Podstawy programowe, system oceniania i egzaminowania, dydaktyka – to narzędzia służące realizacji celów edukacji zdefiniowanych w oparciu o profil absolwenta i absolwentki.

Profil absolwenta

Absolwent/absolwentka polskiej szkoły posiada **wiedzę, kompetencje** oraz **sprawczość**, które pozwalają w pełni rozwinąć jej/jego **indywidualny potencjał** w życiu osobistym, rodzinnym, zawodowym i obywatelskim. To osoba kierująca się **wartościami**, dbająca o dobrostan swój i innych ludzi. Potrafi budować relacje, troszczyć się o dobro wspólne, społeczeństwo i ojczyznę. Jest gotowa do **rozwoju przez całe życie**.

Zaprezentowany model obejmuje następujące elementy:

I. Wiedza i umiejętności podstawowe w świecie, także cyfrowym

W centrum proponowanego modelu stoi podstawowa wiedza, czyli najważniejsze fakty, pojęcia i zależności, teorie i metody oraz podstawowe umiejętności, takie jak: mówienie, czytanie, pisanie, rozumowanie matematyczne:

a. Najważniejsze fakty, pojęcia i zależności, teorie i metody w → obszarach kształcenia, czyli:

- **wiedza, ŻE** (wiedza deklaratywna – wiedza o temacie, do której sięgamy, by przytoczyć z pamięci pewne fakty i idee)

przykład: twierdzenie Pitagorasa

- **wiedza, JAK** (wiedza proceduralna – wiedza o sposobach postępowania, czyli o tym, jak wykorzystywać wiedzę deklaratywną w różnych kontekstach w praktyce, do której na pewnym poziomie biegłości sięgamy nieświadomie i niejako automatycznie)

przykład: obliczanie pola trójkąta

b. Kompetencje w zakresie mówienia, czytania i pisania (rozumienie i tworzenie informacji)

Język umożliwia uczniom i uczennicom zrozumienie otaczającego ich świata oraz pozyskiwanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do ich uczestnictwa w społeczeństwie. Nauka języka pozwala na rozwijanie kompetencji w oparciu o wiedzę zdobytą w szkole i poza nią. Poprzez naukę i używanie języka uczniowie i uczennice pozyskują informacje, rozwijają myślenie i wyrażają idee i uczucia, uczą się też, w jaki sposób go używać we wszystkich obszarach nauki.

Na etapie szkoły podstawowej poprzez naukę umiejętności językowych, w tym omawianie i porównywanie różnych tekstów kultury, z uwzględnieniem tekstów cyfrowych, uczniowie i uczennice mogą:

- rozwijać znajomość słownictwa, gramatyki, ortografii i funkcji języka polskiego,
- kształcić umiejętności poprawnego pisania i wypowiedania się,
- rozwijać umiejętności w zakresie pisania tekstów z wykorzystaniem różnych form i stylów, odpowiednich do życia w szkole, w tym do nauki zagadnień ze wszystkich **obszarów kształcenia**, jak i poza nią,
- rozwijać rozumienie pozyskiwanych w ten sposób informacji (od tekstów prostych po złożone), w tym umiejętności w zakresie przetwarzania, analizy i syntezy tych informacji → jest to punkt wyjścia do **krytycznego myślenia**, a także – dzięki zdobytej wiedzy → **zarządzania sobą i uczenia się oraz dbania o dobrostan**,
- rozwijać swoją wiedzę, zainteresowania, ciekawość i wyobraźnię dzięki czytaniu, także dla przyjemności → jest to podstawa dla **kreatywnego myślenia**,
- uczyć się czerpania przyjemności z używania słów i języka w różnych sytuacjach komunikacyjnych, a także wyrażania idei w sposób jasny i dokładny, by móc kształtować umiejętności w zakresie → **komunikacji i współpracy**,

Dzięki nauce języka uczniowie i uczennice rozwijają **sprawczość** potrzebną do sprostanania wymaganiom szkoły, środowiska rodzinnego, a następnie zatrudnienia i dalszej edukacji: posługując się mową ojczystą, kształtują swoją tożsamość, osiągając kolejne poziomy postępowania się językiem, rozwijają poczucie własnej skuteczności, swoje aspiracje i odporność psychiczną. Znajomość języka jest niezbędna do tego, by mogli wnieść wkład w życie społeczne, polityczne i kulturalne jako myślący i aktywni obywatele o ugruntowanych **wartościach**.

Na etapie przedszkola dzieci uczą się języka poprzez zabawę: badają dźwięki, wzorce, rytm i powtórzenia w języku oraz wykonują własne eksperymenty językowe i tworzą żarty językowe, rozwijają też słownictwo oraz rozumienie składni i znaczenia słów. Poprzez kontakt z literaturą dostosowaną do ich wieku dzieci uczą się rozpoznawać litery i odczytywać wyrazy. To kluczowy czas dla budowania w nich pozytywnego nastawienia do języka ojczystego.

C. Kompetencje w zakresie rozumowania matematycznego

Znajomość i rozumienie procedur i idei matematycznych oraz umiejętność ich zastosowania do rozwiązywania realnych problemów są ważne we współczesnym świecie. Rozumowanie matematyczne jest kompetencją wykorzystywaną przez uczniów i uczennice nie tylko w trakcie lekcji matematyki, ale także do nauki innych przedmiotów szkolnych oraz w aktywności pozaszkolnej, w tym w świecie cyfrowym.

Na etapie szkoły podstawowej rozumowanie matematyczne może być rozwijane u uczniów i uczennic poprzez kształtowanie w nich następujących postaw i umiejętności:

- rozumienie przydatności i dostrzeganie piękna matematyki,
- wykorzystywanie, interpretowanie i komunikowanie informacji, procedur, idei i narzędzi matematycznych, w tym przy użyciu wykresów i tabel,
- rozwiązywanie problemów i nadawanie sensu światu za pomocą matematyki,
- szacowanie, przewidywanie, obliczanie, dokonywanie pomiarów i geometrycznych opisów przestrzeni,
- rozpoznawanie relacji, trendów, połączeń i wzorców matematycznych,

- rozpoznawanie, przetwarzanie, analizowanie informacji i danych matematycznych oraz ich interpretowanie i wyciąganie z nich prawidłowych wniosków.

Kompetencja rozumowania matematycznego wspiera uczniów i uczennice w kształtowaniu → **krytycznego i kreatywnego myślenia oraz rozwiązywania problemów**. W miarę jak uczniowie/uczennice osiągają kolejne poziomy jej rozwoju, kompetencja rozumowania matematycznego zwiększa ich przekonanie o własnej skuteczności w nauce nie tylko matematyki, ale również przedmiotów z innych **obszarów kształcenia** (przyrody, technologii, ale także historii i społeczeństwa, kultury i sztuki oraz zdrowia) – to z kolei rozwija ich **kompetencje osobiste** oraz **sprawczość**. Stosując rozumowanie matematyczne, uczniowie i uczennice identyfikują, analizują i interpretują rzeczywistość, są w stanie myśleć i komunikować się ilościowo, nadawać sens danym i krytycznie angażować się w ich interpretację, zyskują świadomość przestrzenną oraz rozumienie wzorców i sekwencji.

Na etapie przedszkola dzieci rozpoczynają naukę rozumowania matematycznego od poznania kategorii wielkości, kształtu, szerokości, długości, wagi – klasyfikują przedmioty wg tych kategorii, uczą się rozpoznawania podstawowych figur geometrycznych (koło, kwadrat, trójkąt, prostokąt), bawią się, wykorzystując do pomiaru przedmiotów inne przedmioty lub własne ciało (np. ręce, stopy). Poprzez zabawę (np. budowanie z klocków, szukanie podobieństw i różnic, budowanie zbiorów) kształtują u siebie rozumienie czasu, miejsca i przestrzeni. Na tym etapie dzieci uczą się rozpoznawać cyfry i przeliczać od 0 do 10 elementów, a także wykonywać na tych liczbach proste obliczenia matematyczne (dodawanie i odejmowanie). Rola nauczyciela, zachęcanie przez niego dzieci do aktywnego eksplorowania koncepcji matematycznych i dawanie im adekwatnych wyzwań, nagradzanie ich sukcesów w tym zakresie oraz motywowanie do niezrażania się porażkami jest kluczowa dla zbudowania w nich pozytywnych skojarzeń z matematyką, a co za tym idzie – dla ich dalszego rozwoju w tym obszarze.

Wymienione wyżej składowe są podstawą edukacji i należy je rozwijać na każdym etapie. To na ich fundamencie budowana jest cała wiedza i umiejętności uczniów i uczennic. Są one ważne w życiu codziennym, w tym w świecie cyfrowym.

II. Kompetencje

Kompetencje to połączenie wiedzy, umiejętności i postaw. Oznaczają zdolność do podejmowania określonych działań.

- **Wiedza** to fakty, pojęcia, idee i teorie, które pomagają zrozumieć określone zagadnienie.
- **Umiejętności** to zdolność do realizacji określonych zadań i wykorzystywania przy tym wiedzy do osiągnięcia konkretnych celów.
- **Postawy** obejmują gotowość i skłonność do działania w różnych sytuacjach.

Kompetencje w profilu absolwenta i absolwentki to jeden z trzech kluczowych wymiarów. Podzielono je na trzy grupy, a w każdej wyróżniono najistotniejsze:

1. KOMPETENCJE POZNAWCZE, które pozwalają poznawać świat i otoczenie oraz tworzyć jego obraz w umyśle:

a. Krytyczne i kreatywne myślenie

Rozwijanie w uczniach kompetencji krytycznego i kreatywnego myślenia ma na celu ukształtowanie ich na osoby świadome wagi, wartości i jakości pozyskiwanych przez nie informacji, rozumiejące otaczające je środowisko informacyjne, a także potrafiące celowo i kreatywnie przetwarzać oraz krytycznie analizować odbierane przez siebie komunikaty i wyciągać z nich wnioski.

Na kompetencję tę składają się te umiejętności, które uczniowie i uczennice wykorzystują do badania własnego myślenia i myślenia innych. Wiąże się to z dokonywaniem osądów opartych na rozumowaniu, w których uczniowie

i uczennice rozważają informacje, fakty, teorie, zjawiska oraz analizują je przy użyciu określonych kryteriów i w oparciu o to wyciągają wnioski.

Na etapie szkoły podstawowej do umiejętności i postaw kształtowanych w ramach krytycznego i kreatywnego myślenia należą:

- umiejętność selekcjonowania informacji pozyskiwanych z różnych źródeł, w tym źródeł cyfrowych, oraz oceny wiarygodności tych źródeł, a także odróżniania informacji ważnych od nieważnych,
- umiejętność dokładnej analizy informacji, oceny argumentów, również własnych, i rozważania różnych perspektyw przy wykorzystaniu różnych rodzajów wiedzy i zasad logiki (analizowanie i krytykowanie),
- umiejętność dociekania i zadawania pytań,
- umiejętność rozwijania nowych pomysłów i rozwiązań, aktywnego poszukiwania innowacyjnych idei i koncepcji, wykraczania poza schematy oraz akceptowania ryzyka i niepowodzeń jako części procesu uczenia się,
- umiejętność przewidywania konsekwencji decyzji i zachowań swoich oraz innych osób.

Kompetencja krytycznego i kreatywnego myślenia jest niezbędna do rozwoju kompetencji **rozwiązywania problemów**.

Na etapie przedszkola dzieci uczą się krytycznego i kreatywnego myślenia poprzez eksplorację otoczenia, wykorzystując swoje zmysły, aby dowiedzieć się i zrozumieć to, co widzą, czują i doświadczają w otaczającym je świecie. Dzieci nadają sens rzeczom, miejscom i ludziom poprzez interakcję z innymi, badanie, kwestionowanie oraz tworzenie, testowanie i udoskonalanie pomysłów. Wiele z tego dzieje się poprzez zabawę, ekspresję twórczą (malowanie, rysowanie, taniec, zajęcia muzyczne), kontakt z literaturą (opowiadania, bajki, wiersze) i inne doświadczenia z życia codziennego, które pozwalają dzieciom być kreatywnymi, podejmować

ryzyko i dokonywać odkryć. W miarę nabywania nauki ponownie testują swoje teorie, dostosowując je do nowych odkryć i nowych doświadczeń. Jest to czas, w którym dzieci powinny rozwijać pozytywną postawę wobec ciągłego poszerzania swojej wiedzy. Mają wrodzoną potrzebę poznawania mechanizmów rządzących ich światem, a nauczyciel może to wspierać poprzez planowanie zajęć, dzięki którym będą odnosić sukcesy jako osoby uczące się. Oznacza to realizowanie zajęć dostosowanych do indywidualnych potrzeb dzieci i nawiązywanie do ich doświadczeń i zainteresowań, a jednocześnie rzucanie im wyzwań, aby doskonaliły swoje umiejętności w zakresie krytycznego i kreatywnego myślenia.

b. Rozwiązywanie problemów

Rozwiązywanie problemów to zdolność poszukiwania, znajdowania i testowania pomysłów, które usuną przeszkody na drodze do celu. Innymi słowy, kompetencja rozwiązywania problemów to zdolność jednostki do angażowania się w procesy poznawcze w celu zrozumienia i rozwiązania sytuacji problemowych, czyli takich, w których sposób rozwiązania nie jest od razu oczywisty.

Na etapie szkoły podstawowej kompetencja rozwiązywania problemów może być kształtowana u uczniów i uczennic poprzez rozwój następujących postaw i umiejętności:

- umiejętności w zakresie rozumienia i analizy problemu, w tym prawidłowego i czytelnego nazwania go, rozpoznania jego kontekstu, natury i określenia poziomu złożoności (przy zastosowaniu narzędzi takich jak analogie, metafory, wizualizacje), a także operacjonalizacji problemu, czyli wskazania różnych obszarów poszukiwania jego rozwiązań, przewidywanych rezultatów, adresatów itp., oraz postawienia hipotez,
- umiejętności w zakresie projektowania, realizacji i oceny rozwiązań problemu, w tym samodzielnego oraz w grupie planowania działań

zmierzących do rozwiązania problemu i konsekwentnej realizacji swojego planu, adekwatnie do pojawiających się trudności,

- umiejętności w zakresie stosowania metod wnioskowania, w tym wyboru najbardziej użytecznej w danym przypadku procedury wnioskowania i samodzielnego oraz w grupie prowadzenia wnioskowania w połączeniu z gotowością do zmiany swoich początkowych wniosków w oparciu o ich weryfikację,
- tolerancja dla wieloznaczności i nieprzewidywalności, w tym uwzględnianie różnych możliwych perspektyw widzenia problemu, powstrzymywanie się od podejmowania pochopnych decyzji, szacunek dla pomysłów innych, podejmowanie prób kompromisowego rozwiązania problemu, postawa proaktywna, w tym zdolność do przewyższania trudności.

Na etapie przedszkola dzieci uczą się samodzielności, ale także działania zgodnego z instrukcją. W tym wieku dziecko nie tylko staje się gotowe do podejmowania nowych zadań, ale i bardzo chętne, żeby je wyszukiwać, prowokować i wykonywać, a przy tym odczuwać satysfakcję i dumę z podjęcia wyzwania i poradzenia sobie z nim. Z tego względu jest to etap niezwykle ważny w kontekście kształtowania kompetencji rozwiązywania problemów, w którym to oddziaływania nauczyciela powinny koncentrować się wokół stwarzania naturalnych okazji do samodzielnego radzenia sobie z różnymi zadaniami życia codziennego, w tym w obszarze poznawczym (wykonywanie zadań wskazanych przez nauczyciela) oraz społecznym (radzenie sobie z relacjami, w tym konfliktami z rówieśnikami). W miarę rozwoju dziecka zwiększają się jego możliwości w zakresie koncentracji uwagi, rozumienia związków przyczynowo-skutkowych oraz samodzielnego radzenia sobie z problemami. Jednocześnie dzieci widzą dorosłych rozwiązujących problemy i ćwiczą tę umiejętność. Ciągła obserwacja oraz praktyka powodują, że ich strategie stają się coraz bardziej wyrafinowane,

a dziecko jest w stanie rozwiązywać problemy w szerszym zakresie. Ważną postawą kształtowaną w tym wieku jest również gotowość do proszenia o wsparcie i korzystanie z niego, kiedy jest to konieczne. Zadaniem nauczyciela w tym kontekście jest stawianie wyzwań adekwatnych do możliwości dziecka oraz zachęcanie do samodzielnego działania, a – w razie potrzeby – do współdziałania z innymi.

2. KOMPETENCJE SPOŁECZNE pozwalają efektywnie radzić sobie w sytuacjach społecznych:

a. Komunikacja

Rozwijanie w uczniach i uczennicach tej kompetencji ma na celu wyposażenie ich w zdolność do jasnego i trafnego wyrażania się w sposób dopasowany do sytuacji i przy uwzględnieniu perspektywy oraz doświadczeń słuchaczy lub rozmówców.

Na etapie szkoły podstawowej kompetencja ta kształtowana jest w wielu kontekstach, w tym w kontekście cyfrowym, oraz na wielu różnych płaszczyznach, takich jak:

- słuchanie i tworzenie przestrzeni do wypowiedzi innych, w tym skupianie uwagi na rozmówcy, jego poglądach, ideach i doświadczeniach, zapamiętywanie wypowiedzi innych w celu odniesienia się do nich, czekanie na swoją kolej, by się wypowiedzieć,
- formułowanie wypowiedzi, od prostych do złożonych, w sposób płynny i zrozumiały dla innych, przy celowym wykorzystaniu elementów komunikacji niewerbalnej, takich jak kontakt wzrokowy, gesty, mowa ciała, głośność, intonacja, adekwatne tempo, pauza i inne,

- uwspólnianie rozumienia, w tym parafrazowanie wypowiedzi innych osób, upewnianie się co do ich intencji i znaczenia, zadawanie pytań pogłębiających te wypowiedzi,
- udzielanie rozmówcom konstruktywnej informacji zwrotnej, pozytywne reagowanie na informacje zwrotne otrzymywane od innych i wykorzystywanie ich do własnego rozwoju.

Kompetencja komunikacji jest niezbędna do rozwoju kompetencji →

współpracy.

Na etapie przedszkola dzieci, posługując się językiem, dzielą się z innymi swoimi doświadczeniami, myślami, pomysłami i uczuciami, i w miarę czynienia kolejnych postępów robią to z rosnącą pewnością siebie. Komunikując się z innymi dziećmi oraz dorosłymi, uważnie ich słuchają i interpretują to, czym inni się z nimi dzielą. Nauczyciel zachęca dzieci do komunikowania się, słuchając ich, interpretując to, co mówią, odpowiadając im i modelując dobrą komunikację. Zapewnia również środowisko, które motywuje dzieci do interakcji z rówieśnikami i z dorosłymi, a także z przedmiotami w ich otoczeniu. Przyciągając uwagę i ciekawość dzieci oraz rzucając im wyzwanie do eksplorowania i dzielenia się z innymi swoimi przygodami i odkryciami, pobudza ich myślenie, wyobraźnię i kreatywność, co wzbogaca ich komunikację. Te wczesne doświadczenia pomagają dzieciom stać się pewnymi siebie i kompetentnymi komunikatorami, posługującymi się językiem w celu przekazywania i otrzymywania informacji, zadawania pytań, proszenia, odmawiania, negocjowania, rozwiązywania problemów, wyobrażania sobie i odtwarzania ról i sytuacji oraz wyjaśniania ich idei i uczuć.

b. Współpraca

Kompetencja ta polega na zdolności do pracy z innymi ludźmi nastawionej na osiągnięcie wspólnych celów i jest niezbędna do funkcjonowania

w różnych kontekstach społecznych (szkolnym, rodzinnym, zawodowym, obywatelskim, cyfrowym).

Na etapie szkoły podstawowej rozwijanie kompetencji współpracy polega na kształtowaniu u uczniów następujących postaw i umiejętności:

- budowanie i rozwijanie dobrych relacji z innymi, m.in. poprzez uwzględnianie ich odrębności oraz innych niż własny punktów widzenia,
- dostrzeganie wartości we współpracy z innymi i aktywne angażowanie się w dyskusje i zadania grupowe, zarówno w roli przywódcy, jak i członka zespołu,
- rozwiązywanie sporów oraz gotowość do kompromisu,
- dostrzeganie perspektywy innych oraz poszanowanie dla różnorodności, empatia,
- podejmowanie działań nastawionych na osiągnięcie wspólnego celu tj. ustalanie zasad współpracy oraz podział ról i obowiązków w grupie; wspieranie innych i docenianie ich wkładu,
- branie indywidualnej odpowiedzialności za zobowiązania podejmowane w ramach pracy w grupie i własny wkład w tę pracę, świadomość wspólnego celu i znaczenia indywidualnego wkładu.

Na etapie przedszkola dzieci poszerzają swoje doświadczenia w zakresie uczestniczenia w różnych grupach i społecznościach – poza środowiskiem rodzinnym uczą się budowania relacji z grupą rówieśniczą oraz dorosłymi spoza ich najbliższego kręgu. Z czasem różnorodność i złożoność sposobów, w jakie dzieci łączą się i uczestniczą w życiu innych, wzrasta. Dzieci zaczynają wykazywać zainteresowanie tym, jak inni je postrzegają, i rozumieć znaczenie przyjaźni. Rozwijają świadomość tego, że ich działania lub reakcje

wpływają na to, jak czują się inni. Kiedy nauczyciel tworzy środowisko, w którym dzieci mają możliwość doświadczania wzajemnie przyjemnych, troskliwych i pełnych szacunku relacji z innymi, dzieci uczą się odpowiednio na to reagować. Na tym etapie zadaniem nauczyciela jest stwarzanie dzieciom wielu zróżnicowanych możliwości grupowego uczestniczenia w codziennych czynnościach, wydarzeniach i aktywnościach oraz okazji do wnoszenia przez nie ich osobistego wkładu w podejmowanie wspólnych zadań i decyzji.

3. KOMPETENCJE OSOBISTE pozwalają rozwijać własny potencjał na wielu płaszczyznach

a. Zarządzanie sobą i uczenie się

Rozwijanie tej kompetencji jest podstawą do tego, by uczniowie i uczennice mieli/miały świadomość siebie – swoich potrzeb, możliwości i wyzwań – i wykorzystywali/wykorzystywały tę wiedzę, kształtując dopasowane do siebie środowisko uczenia się, stawiając sobie cele i planując rozwój w oparciu o refleksję nad swoimi doświadczeniami i postęпами w tym obszarze.

Na etapie szkoły podstawowej kompetencja zarządzania sobą i uczenia się może być kształtowana u uczniów i uczennic poprzez rozwój następujących postaw i umiejętności:

- umiejętności w zakresie identyfikacji obszarów swoich zainteresowań, mocnych stron, wyzwań i potrzeb w zakresie uzupełnienia swoich kompetencji,
- umiejętności w zakresie uczenia się samodzielnego oraz w grupie, w tym wykorzystywania różnych metod i technik uczenia się (tj. wizualizacja informacji, stosowanie metafor i analogii, schematów i rysunków) w zależności od potrzeb i kontekstu; pozyskiwania

informacji potrzebnych do nauki i rozwoju zainteresowań;
planowania nauki oraz organizowania sprzyjającej dla niej przestrzeni
i odpowiedniego środowiska,

- wytrwałość – niepoddawanie się, konsekwentne próbowanie, niezniechęcanie się niepowodzeniami, umiejętność zmotywowania się do pracy na rzecz korzyści odroczonej w czasie,
- orientacja na przyszłość – stawianie sobie długoterminowych celów w zakresie własnego rozwoju w różnych obszarach,
- ciekawość świata, czerpanie przyjemności i satysfakcji z nieustannego rozwoju siebie, poszukiwanie możliwości utrwalania i doskonalenia swoich kompetencji oraz zdobywania nowych, chęć rozwijania swoich pasji, otwartość na nowe doświadczenia.

Czynienie postępów w zakresie zarządzania sobą i uczenia się jest kluczowe zarówno w przyswajaniu zagadnień z poszczególnych **obszarów kształcenia**, jak i w kształtowaniu w uczniach i uczennicach **kompetencji poznawczych, społecznych i osobistych**. Jest to również fundament do budowania w nich **sprawczości**.

Na etapie przedszkola rozwój kompetencji zarządzania sobą i uczenia się u dzieci można dostrzec w ich wspólnej zabawie, poddawaniu się przez nie zasadom życia przedszkolnego oraz angażowaniu się przez nie w zajęcia oparte na instrukcjach. Dzieci rozpoczynają wtedy naukę trzymania się ustalonych procedur (rutyn) oraz poznają kroki, jakie należy wykonać, aby te procedury realizować. Celem nauczyciela jest dążenie do tego, by coraz rzadziej trzeba było im przypominać, co i jak mają zrobić, aby uzyskać określony efekt, a także kształtowanie w dzieciach umiejętności czekania na swoją kolej. Przy wsparciu dorosłych dzieci poznają w tym okresie sposoby na uspokojenie się oraz radzenie sobie z przykrymi emocjami związanymi z niepowodzeniami. Na tym etapie dzieci zaczynają już także próbować

wyznaczać sobie cele i pracować nad ich realizacją, a zadaniem nauczyciela jest je do tego zachęcać i w tym wspierać. Jest to również kluczowy okres dla wdrożenia dzieci do samodzielnego zdobywania przez nie wiedzy przy pomocy różnorodnych źródeł, czynienia przez nie pierwszych odkryć w obszarze ich talentów i zainteresowań oraz uświadomienia im, że uczymy się przez całe życie w różnych kontekstach i przy różnych okazjach, a także budowania w nich pozytywnych skojarzeń z uczeniem się.

b. Dbanie o dobrostan

Rozwojowi intelektualnemu i społecznemu uczniów i uczennic w polskiej szkole musi towarzyszyć wspieranie ich zdrowia i dobrego samopoczucia zarówno w wymiarze psychicznym, jak i fizycznym. Zdrowie i samopoczucie uczniów i uczennic oraz ich umiejętności w zakresie dbania o siebie są kluczowe dla ich zaangażowania się w naukę, ale także dla ich rozwoju poznawczego, społecznego i osobistego.

Na etapie szkoły podstawowej kompetencja dbania o dobrostan może być kształtowana u uczniów i uczennic poprzez rozwój następujących postaw i umiejętności:

- przykładanie wagi do własnego zdrowia i samopoczucia oraz świadomość, że należy o nie dbać,
- uważność na swoje samopoczucie fizyczne i psychiczne, w tym rozpoznawanie własnych uczuć i emocji,
- stosowanie metod i strategii, które pomagają regulować emocje oraz poprawić fizyczne samopoczucie, a także poszukiwanie wsparcia w tym zakresie, gdy jest to potrzebne,

- podejmowanie zachowań w zakresie profilaktyki prozdrowotnej, takich jak uprawianie aktywności fizycznej, regularne badania, przestrzeganie zasad zdrowej diety i higieny cyfrowej oraz higieny snu,
- świadomość tego, jakie konsekwencje w obszarze zdrowia i samopoczucia mogą mieć nasze zachowania i środowisko, w jakim przebywamy,
- gotowość do poszerzania swojej wiedzy na temat profilaktyki zdrowia fizycznego i psychicznego oraz poszukiwania w tym zakresie informacji z wiarygodnych i sprawdzonych źródeł.

Na etapie przedszkola dzieci uczą się rozpoznawać swoje emocje takie jak radość, smutek, złość oraz dzielić się tymi odczuciami z innymi. Nauczyciel może je w tym wspierać, pytając o ich reakcje na określone wydarzenia oraz prezentując strategie dotyczące samoregulacji. Już w tym okresie bardzo ważne jest kształtowanie u dzieci odpowiedzialności za własne zdrowie i samopoczucie – sprzyja temu nauka komunikowania przez nie swoich potrzeb fizycznych (tj. pragnienie, głód, odpoczynek, komfort) oraz psychicznych (np. potrzeba wyciszenia się, szukanie pocieszenia), a także zachęcanie dzieci do coraz większej niezależności w zakresie higieny osobistej. Ważne jest, by już w przedszkolu dzieci uczyły się o zachowaniach sprzyjających ich zdrowiu i dobremu samopoczuciu, w tym by były zachęcane do aktywności fizycznej i zdrowego odżywiania oraz informowane o skutkach zachowań szkodliwych dla zdrowia.

III. Obszary kształcenia

Aby kompetencje mogły zaistnieć i być rozwijane, potrzebna jest wiedza dziedzinowa z wyróżnionych obszarów kształcenia. Nabywanie i poszerzanie tej wiedzy prowadzi również do rozwoju umiejętności specjalistycznych dla danych obszarów kształcenia. W ramach profilu wyróżniliśmy następujące obszary kształcenia:

1. JĘZYK POLSKI

Język polski obejmuje kompetencje komunikacyjno-językowe oraz literacko-kulturowe. Celem jest przygotowanie ucznia i uczennicy do sprawnego, skutecznego i etycznego porozumiewania się w języku polskim w różnych formach (mowa, pismo, media elektroniczne). Drugi cel to wprowadzenie w świat literatury i kultury, które budują tożsamość (osobistą, społeczną, narodową) człowieka, uczą go empatii i otwarcia na innych, pozwalają poznać emocje, różne systemy wartości, odnajdywać się w nietypowych sytuacjach życiowych.

2. MATEMATYKA

U jej podstaw leży znajomość i rozumienie wiedzy matematycznej oraz umiejętność zastosowania tej wiedzy do rozwiązywania realnych problemów. Obszar obejmuje także zdolność do rozumowania matematycznego i myślenia komputacyjnego. Celem jest wyposażenie uczniów i uczennic w niezbędną wiedzę matematyczną, umiejętność liczenia, rozumienie procedur i procesów w zakresie liczb, algebry, pomiaru, przestrzeni, statystyki i prawdopodobieństwa.

3. JĘZYKI OBCE

Obszar obejmuje kompetencje komunikacyjno-językowe w wybranych językach obcych. Nauka języka(-ów) poszerza horyzonty uczniów i uczennic w odniesieniu do osobistych, społecznych, kulturowych i zawodowych możliwości, jakie może zaoferować coraz bardziej połączony i współzależny świat.

4. PRZYRODA

Obszar kształcenia wprowadzający uczniów i uczennice w świat przyrody, pozwalający im poznać i zrozumieć procesy i zjawiska zachodzące w świecie naturalnym. Celem jest opanowanie wiadomości z zakresu biologii, chemii, fizyki i geografii oraz umiejętności rozumowania naukowego, a także zrozumienie badań naukowych i umiejętność korzystania z szeregu praktyk badań naukowych, w tym zadawania pytań, planowania i przeprowadzania eksperymentów i badań.

5. HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO

Obszar kształcenia pokazujący i wyjaśniający zjawiska i procesy zachodzące w społeczeństwach obecnych i przeszłych. Celem jest nabycie kluczowej wiedzy historycznej, obywatelskiej i ekonomicznej na temat ludzi, miejsc, wartości i systemów, przeszłych i obecnych, w kontekstach lokalnych i globalnych, co da uczniom i uczennicom możliwość rozwijania osobistej i społecznej świadomości oraz eksplorowania swoich perspektyw, a także perspektyw innych. Obszar obejmuje nie tylko historię, wiedzę o społeczeństwie, przedsiębiorczość i edukację obywatelską, ale także filozofię czy etykę.

6. KULTURA I SZTUKA

Obszar kształcenia wprowadzający w świat kultury i sztuki. Obejmuje nie tylko wiedzę z zakresu historii sztuki i muzyki oraz podstawowych pojęć, zjawisk, procesów i stylów obecnych w tych dziedzinach, ale także umiejętności w tym zakresie i możliwość wyrażenia siebie i swoich emocji poprzez sztukę, m.in. obraz, rzeźbę, teatr, taniec, muzykę.

7. TECHNOLOGIA

Obszar obejmuje wiedzę techniczną i umiejętności praktyczne związane z pracami domowymi, rękodziełem i majsterkowaniem, ale także technologiami cyfrowymi. Uczeń nabywa umiejętności badania, projektowania, planowania, zarządzania,

tworzenia i oceniania rozwiązań. Uczy się korzystać z narzędzi i urządzeń, w tym cyfrowych.

8. RUCH i ZDROWIE

Obszar obejmuje wiedzę, umiejętności i kompetencje pozwalające na trafne rozpoznanie potrzeb zdrowotnych własnych i innych ludzi oraz podejmowanie odpowiednich działań profilaktycznych lub naprawczych. Celem jest rozwój świadomości znaczenia zdrowia oraz kompetencji niezbędnych do utrzymania zdrowia fizycznego, psychicznego, społecznego, emocjonalnego i środowiskowego, w tym w szczególności poprzez aktywność fizyczną, zdrowe odżywianie, higienę osobistą i sen, radzenie sobie ze stresem, budowanie pozytywnych relacji rówieśniczych, rodzinnych i partnerskich, unikanie zagrożeń i zachowań ryzykownych oraz dbałość o bezpieczne środowisko życia.

IV. Sprawczość

Czwartym wymiarem profilu, tym, co pomoże młodym ludziom w pełni realizować swój potencjał, wykorzystywać kompetencje i wiedzę dziedzinową do aktywnego działania w świecie społecznym, kulturalnym, zawodowym, obywatelskim i rodzinnym jest poczucie sprawczości, które powinno być kształtowane w szkole.

Sprawczość to podejmowane w poczuciu odpowiedzialności dążenie do wywierania pozytywnego wpływu na ludzi, wydarzenia i okoliczności. Obejmuje autonomiczne formułowanie celów oraz podejmowanie działań koniecznych do ich realizacji.

Koncepcja sprawczości opiera się na założeniu, że uczniowie i uczennice mają zdolność i wolę pozytywnego wpływania na swoje życie i otaczający ich świat. Chodzi o podejmowanie inicjatyw i samodzielne działanie, a nie tylko poddawanie się działaniom innych; kształtowanie, a nie jedynie bycie kształtowanym; podejmowanie odpowiedzialnych decyzji i wyborów, a nie wyłącznie akceptowanie tych ustalonych przez innych. Sprawczość może być realizowana w niemal każdym kontekście: edukacyjnym, społecznym, kreatywnym, moralnym i cyfrowym. Podczas gdy dobrze rozwinięte poczucie sprawczości może pomagać w osiągnięciu długoterminowych celów i przewycięzaniu

przeciwności, uczniowie i uczennice potrzebują podstawowych kompetencji poznawczych, społecznych i emocjonalnych, aby mogli przejawiać sprawczość dla własnej korzyści – i dla dobra społeczeństwa. Postrzeganie uczniów i uczennic jako jednostek będących świadomymi podmiotami swoich działań oraz odgrywających aktywną rolę w swojej edukacji jest podkreślane w wielu dokumentach strategicznych oraz wielu krajach.

Dla budowania sprawczości ważne jest zakorzenienie uczniów i uczennic we wspólnocie (tożsamość i poczucie przynależności), ich przekonanie o własnej skuteczności, wysokie aspiracje i odporność psychiczna:

- **Tożsamość i poczucie przynależności** - świadomość siebie, w tym świadomość własnej odrębności oraz przekonanie, że jest się częścią grupy, która docenia, szanuje i troszczy się o nas i do której możemy coś wnieść.
- **Poczucie własnej skuteczności** – stopień, w jakim jednostki wierzą we własną zdolność do skutecznego angażowania się w określone działania i wykonywania określonych zadań, zwłaszcza w obliczu niekorzystnych okoliczności.
- **Aspiracje** – stawianie sobie ambitnych, ale osiągalnych celów oraz konsekwentne, wytrwałe podejmowanie wysiłku skierowanego na ich realizację; obejmuje to także nastawienie na rozwój, czyli przekonanie, że nasze aktualne zdolności są plastyczne i mogą się zmieniać dzięki naszemu zaangażowaniu.
- **Odporność psychiczna** – zdolność do adaptacji do zmieniających się warunków i skutecznej realizacji zadań pomimo doświadczanych trudności, opierająca się między innymi o świadomość własnych emocji, samoregulację oraz sprawne zarządzanie czasem i stresem.

V. Wartości

Podstawą wszelkich działań edukacyjnych (tak w środowisku domowym, jak i szkolnym) są wspólne dla narodu polskiego i ugruntowane w kulturze europejskiej wartości, które są swoistym kompasem, wyznaczającym etyczne i moralne ramy. Ich źródeł poszukiwaliśmy

w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o Prawach Dziecka. Na tej podstawie wyróżniliśmy następujące wartości, kluczowe dla rozwoju młodego człowieka i kształtujące jego moralny kompas:

- 1. PRAWDA** – zgodność informacji ze stanem faktycznym. W tym kontekście ważne jest odróżnianie faktu od opinii, fikcji od rzeczywistości, weryfikowanie informacji w wiarygodnych źródłach, dostrzeganie *fake newsów* i mitów pseudonaukowych. Prawda stanowi podstawę europejskich systemów etycznych od czasów Platona i Arystotelesa.

Zaproponowana klasyczna definicja Arystotelesa została uzupełniona o umiejętności niezbędne we współczesnym docieraniu i weryfikowaniu informacji (na podstawie: OECD (2018): PISA 2018 Assessment and Analytical Framework).

- 2. DOBRO** – otwarcie na drugiego człowieka, naturę i całą rzeczywistość, życzliwość, zrozumienie, wczucie się w cudzą sytuację, gotowość do pomocy, niewyrządzenie krzywdy. Wraz z prawdą i pięknem stanowi platońską triadę.

Zaproponowano klasyczną definicję dobra obecną w etyce od Platona po fenomenologię, Levinasa, Charlesa Taylora i pragmatyków amerykańskich. Stanowi konieczny aspekt wychowawczy szkoły, wprowadzenie podstawowych zasad etyki obejmującej nie tylko drugiego człowieka, ale i całe społeczeństwo oraz naturę. Wartość ważna w nauczaniu języka polskiego (etyczny wymiar lektury i komunikacji), ale też przedmiotów przyrodniczych (etyczny stosunek do natury) lub historii i edukacji obywatelskiej (etyczna ocena działań ludzkich).

- 3. PIĘKNO** – dostrzeżenie w świecie, naturze, drugim człowieku i sztuce tego, co budzi podziw, zachwyt i pozytywną uwagę. Obejmuje ład i harmonię. Jest przedmiotem przeżycia estetycznego, które jednak łączy się z doświadczeniem etycznym i różnymi rodzajami emocji.

Zaproponowano klasyczną definicję piękna i doświadczenia estetycznego obecną w kulturze od Platona po fenomenologię, która może być kwestionowana lub

przeformułowana przez ponowoczesne teorie estetyczne. Ważna na lekcjach języka polskiego i przedmiotów artystycznych, ale warto o tej wartości pamiętać też na lekcjach matematyki czy przedmiotów przyrodniczych.

- 4. SZACUNEK** – dostrzeganie wartości w drugim człowieku, społeczeństwie, kulturze, narodzie. Umiejętność budowania relacji z innymi na zasadzie akceptacji ich odrębności i tożsamości.

Kategoria obecna w etyce od Arystotelesa po Richarda Rorty'ego i jego koncepcję solidarności. Element wychowania w szkole. Szczególnie ważny w nauczaniu języka polskiego (przy interpretacji tekstów literackich i budowaniu umiejętności komunikacyjnych) oraz edukacji obywatelskiej. Aspekt nieobojętny w przedmiotach artystycznych i wychowaniu fizycznym.

- 5. SPRAWIEDLIWOŚĆ** – poczucie odpowiedzialności między prawami i obowiązkami, traktowanie wszystkich według tej samej miary. Znajomość reguł rządzących życiem społecznym, w tym życiem szkoły, i przestrzeganie ich, jak również egzekwowanie ich od innych.

Źródłem tej wartości jest Powszechna Deklaracja Praw Człowieka i Deklaracja Praw Dziecka, źródłem definicji klasyczna filozofia od Arystotelesa po fenomenologię. Wartość ważna w całej praktyce szkolnej od wychowania po ocenianie, niezależnie od przedmiotu.

- 6. ODPOWIEDZIALNOŚĆ** – świadomość, że podjęcie jakiegokolwiek działania ma swoje konsekwencje, w związku z czym w sposób dojrzały uznaje się swój wpływ na efekty nauki, pracy i relacji między ludźmi. Im więcej mamy wolności, tym spoczywa na nas większa odpowiedzialność za dokonywane wybory.

Kategoria pochodzi z Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz Deklaracji Praw Dziecka, klasyczne definicje obecne w dyskursie od Arystotelesa po fenomenologię i pragmatyzm. Wartość ważna w całej praktyce szkolnej. Konieczna w budowaniu wspólnoty i wzajemnych relacji.

7. SOLIDARNOŚĆ – poczucie wspólnoty z innymi w swojej małej społeczności, społeczeństwie, państwie, narodzie, a także ludzkości. Dostrzeganie potrzeb innych ludzi, pomijanie nieistotnych różnic, które dzielą, lub rozumienie różnic jako cech, które nie powinny przystaniać otwarcia na drugiego człowieka. Wspólne działanie w osiągnięciu ważnego celu. Dzielenie się obowiązkami, pomoc słabszym i świadomość, że samemu można liczyć na pomoc.

Inspiracją do definicji były teorie solidarności Józefa Tischnera (fenomenologia) i Richarda Rorty'ego (pragmatyzm). Wartość ważna w budowaniu małej wspólnoty szkolnej i wielkiej wspólnoty państwowej. Istotna podczas nauczania przedmiotów humanistycznych i społecznych, ale też w wychowaniu do solidarności z naturą.

Cele edukacji

W oparciu o zaproponowany profil absolwenta i absolwentki sformułowano propozycje konkretnych i mierzalnych celów systemu oświaty:

- 1. skuteczne funkcjonowanie w różnych rolach społecznych** – przygotowanie uczennic i uczniów do świadomego, skutecznego i satysfakcjonującego funkcjonowania w życiu osobistym, rodzinnym, zawodowym i obywatelskim;
- 2. tożsamość i wartości** – wprowadzenie uczennic i uczniów w świat wartości określonych w Konstytucji RP, wzmocnienie ich patriotyzmu, więzi ze wspólnotą lokalną, europejską i ogólnoludzką oraz troski o dobro wspólne;
- 3. rozwój aspiracji** – rozwijanie aspiracji uczennic i uczniów i wsparcie ich w pełnej realizacji indywidualnego potencjału w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej;
- 4. wiedza** – budowanie wiedzy pozwalającej uczennicom i uczniom zrozumieć otaczający ich świat oraz umiejętności fundamentalnych pozwalających go poznawać;
- 5. kompetencje** – rozwijanie kompetencji poznawczych, społecznych i osobistych pozwalających uczennicom i uczniom sprawnie działać z korzyścią dla siebie, dla innych oraz dla wspólnoty;
- 6. sprawczość** – budowanie sprawczości uczennic i uczniów w realizacji własnych potrzeb oraz realizacji zamierzonych celów;
- 7. wyrównywanie szans** – wyrównywanie szans edukacyjnych wszystkich uczniów, w tym uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi;
- 8. wsparcie rodzin w wychowaniu i funkcji opiekuńczej** – wsparcie wychowawczej i opiekuńczej funkcji rodziny.

Co dalej?

Opracowany w konsultacji z szerokim gronem jego przyszłych odbiorców (w tym z uczniami, uczennicami, nauczycielami, nauczycielkami, rodzicami) profil absolwenta i absolwentki będzie stanowił punkt odniesienia dla wprowadzania zmian w polskiej edukacji. W kolejnych krokach prac nad tymi zmianami w nawiązaniu do jego zapisów powstaną:

- **Zasady organizacji procesu nauczania i uczenia się oraz doświadczeń szkolnych:** dokument programowy zawierający podstawowe założenia na temat tego, jak powinien być zorganizowany proces nauczania i uczenia się od strony:
  - metod nauczania,
  - budowania przyjaznego, choć wymagającego środowiska uczenia się w klasie/szkole/przedszkolu,
  - kształtowania kompetencji uniwersalnych uczniów w oparciu o wiedzę i z jej wykorzystaniem,
  - zasad oceniania kładącego nacisk na przekazanie uczniowi rzetelnej informacji zwrotnej i zmotywowanie go do dalszej pracy,
  - budowania powiązań między przedmiotami np. w postaci ścieżek międzyprzedmiotowych,
  - zasad dbania o dobrostan uczniów – ich zdrowie fizyczne i psychiczne, motywację do nauki i relacje,
  - zasad łączenia funkcji dydaktycznej szkoły z jej funkcją wychowawczą;
- **Część ogólna podstawy programowej:** wspólny fundament dla nauczania przedmiotowego – osobny dla przedszkola i szkoły podstawowej – określający:

- cele ogólne dla poszczególnych etapów edukacyjnych, w tym cele wychowawcze,
  - katalog kompetencji wraz ze standardem ich rozwoju dla każdego etapu edukacyjnego oraz zasadami ich osadzania w przedmiotach i oceniania,
  - szczegółowe wytyczne dotyczące rozwijania sprawczości uczniów,
  - listę przedmiotów w podziale na klasy oraz ramowy plan nauczania,
  - założenia ewentualnych ścieżek międzyprzedmiotowych,
  - założenia i zasady dotyczące personalizacji programów kształcenia (w tym rozszerzeń, zajęć do wyboru itd.),
  - zasady uwzględniania specjalnych potrzeb edukacyjnych.
- **Wytyczne do pracy zespołów przedmiotowych:** roboczy materiał ekspercki, który będzie podstawą do uruchomienia prac zespołów opracowujących podstawy programowe poszczególnych przedmiotów, składający się z dwóch części:
    - część I:
      - ramy i zasady prac zespołów (w tym ich cele i zadania),
      - format i struktura opisu podstaw przedmiotowych,
    - część II:
      - wskazówki dotyczące formułowania wymagań ogólnych i szczegółowych oraz opisów pozostałych elementów podstawy programowej,
      - ogólne (ponadprzedmiotowe) wskazówki dotyczące operacjonalizacji profilu absolwenta i absolwentki – w szczególności sposoby uwzględnienia wiedzy, kompetencji oraz sprawczości,
      - sposób uwzględniania w podstawie metod nauczania i oceniania określonych w części ogólnej podstawy.

- **Przedmiotowe podstawy programowe** – na tym etapie powstaną:
  - podstawa programowa wychowania przedszkolnego,
  - podstawa programowa edukacji wczesnoszkolnej,
  - podstawy programowe poszczególnych przedmiotów obowiązkowych i fakultatywnych w klasach 4–8 szkoły podstawowej
  - w późniejszym okresie – podstawy programowe przedmiotów w edukacji ogólnej w szkołach ponadpodstawowych (liceach ogólnokształcących, technikach oraz szkołach branżowych I stopnia).

W kolejnym etapie prac nad zmianami w polskiej szkole opracowane i poddane konsultacjom zostaną również adekwatne dokumenty odnoszące się do szkół ponadpodstawowych poszczególnych typów, w tym podstawy programowe przedmiotów w edukacji ogólnej w szkołach ponadpodstawowych (liceach ogólnokształcących, technikach oraz szkołach branżowych).

Źródła

Literatura:

- Amabile, T. (1983). The social psychology of creativity: a componential conceptualization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(2).
- Arkusińska A., Bogusławska M. (2022). *Jak rozwijać kompetencję współpracy w szkole?* Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej.
- Bartkowiak, G., Krugielka, A. (2017). *Kreatywność, jej uwarunkowania i możliwości usprawniania. Perspektywa jednostki i systemowa*. Gdynia: Akademia Marynarki Wojennej.
- Samuel- Idzikowska, O. (2017). *Kreatywność jako kompetencja zawodowa*. Łódź: Uniwersytet Łódzki.
- Amabile, T., Pratt, M. (2016). *The dynamic componential model of creativity and innovation in organizations: Making progress, making meaning*. Research in Organizational Behavior.
- Craft, A. (2001). Little c Creativity. W: A. Craft, B. Jeffrey, M. Liebling (eds.). *Creativity in Education*. Continuum.
- Fazlagić, J. (red). (2022). *Kreatywność w systemie edukacji*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.
- Głomb, K, Jakubowski, M., Krawczyk, A., Kulisiewicz, T., Nowakowski, Z., Złotnicki, A., Gajderowicz, T. (2019). *Kompetencje przyszłości w czasach cyfrowej dysrupcji. Studium wyzwań dla Polski w perspektywie roku 2030*. Warszawa: Stowarzyszenie „Miasta w Internecie”, Fundacja Naukowa Evidence Institute.
- Goetz, M. (2016). Umiejętność uczenia się jako jedna z kompetencji kluczowych. W: *Trendy nr 4/2016/* Warszawa: Biblioteka Cyfrowa Ośrodka Rozwoju Edukacji.
- Janiak, A, Jankowsk K., Heller, W. (2012). *Kompetencje społeczne w edukacji, pracy socjalnej, relacjach zawodowych*. Poznań-Kalisz: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Wydział Pedagogiczno-Artystyczny.

Jankowska, M. (2020). *Zarządzanie emocjami. Krok w stronę zdrowia psychicznego*.

Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Jędrzejczyk, W. (2017). Definiowanie kreatywności jako kompetencji przekrojowej.

Przeгляд Organizacji, 12 (935).

Kaufman, J. C., Beghetto, R.A. (2009). Beyond Big and Little: The Four C Model of Creativity.

Review of General Psychology, 13(1).

Koss-Goryszewska, M., Leyk, A., Ostaszewski, M., Pająk-Załęska, K., Stanaszek A. (2023).

Wsparcie osób dorosłych w podnoszeniu umiejętności podstawowych – rekomendacje

i dobre praktyki. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Kubala-Kulpińska A. (2021). Jak wspomóc ucznia w rozwijaniu umiejętności zarządzania

emocjami? *Głos pedagogiczny*.

Kwiatkowski, S.M. (2018). *Kompetencje przyszłości*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu

Edukacji.

Looney, J., Santibañez, B. (2021). *Validation Of Transversal Skills Across Europe. European*

State of the Art Report, December 2021. TRANSVAL-EU project.

Lucas, B. (2016). A Five-Dimensional Model of Creativity and its Assessment in Schools.

Applied Measurement in Education, 29(4).

Lucas, B., Claxton, G., Spencer, E. (2013). *Progression in Student Creativity in School: First*

steps towards new forms of formative assessments. OECD Education Working Papers 85.

Łapińska, J., Sudolska, A., Zinecker, M. (2022). *Raport z badań empirycznych w zakresie*

kompetencji i zawodów przyszłości. Warszawa: Platforma Przemysłu Przyszłości.

Matejczuk, J. (2014). *Rozwój dziecka. Wiek przedszkolny*. Warszawa: Instytut Badań

Edukacyjnych.

Pasich L., Żmijski J. (2022). *Jak rozwijać kompetencję rozwiązywania problemów w szkole?*

Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Plucker, J., Beghetto, R., Dow, G. (2004). Why isn't creativity more important to educational psychologists? Potentials, pitfalls, and future directions in creativity research. *Educational Psychologist*, 39(2).

Sternberg, R. (2006). *The nature of creativity*. *Creativity Research Journal*, 18(1).

Sternberg, R., Lubart, T. (1991). An investment theory of creativity and its development. *Human Development*, 34(1).

Stojak, J., (2022). *Jak rozwijać kompetencję zarządzania sobą w szkole?* Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Śmieja, M., Orzechowski, S. (2008). *Inteligencja emocjonalna. Fakty, mity, kontrowersje*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Zdybel, D. (2015). Metapoznanie – ukryty wymiar kompetencji uczenia się. W: Uszyńska-Jamroc, J., Bilewicz, M. (red.,). *Kompetencje kluczowe dzieci i młodzieży. Teoria i badania*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.

Ziółkowski, P. (2014). *Wybrane Kompetencje społeczne*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki.

Dokumenty strategiczne:

- [Cedefop \(2014\). Terminologia europejskiej polityki w dziedzinie edukacji i szkoleń. Wydanie drugie. Wybór 130 najważniejszych terminów. Luxembourg: Publications Office of the European Union.](#)
- [DG EAC \(2020\). Strategic Plan 2020-2024. Directorate General for Education, Youth, Sport, and Culture. DG EAC.](#)
- [OECD Future of Education and Skills 2023. OECD Learning Compass.](#)
- [Polska Rama Kwalifikacji.](#)
- [Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 roku w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie.](#)

- [Zalecenie Rady z 22 maja 2017 r. w sprawie europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie i uchylające zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie.](#)
- [Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030.](#)

Ramowe programy nauczania, profile absolwenta/absolwentki:

- Australia:
  - https://www.acecqa.gov.au/sites/default/files/2018-02/belonging_being_and_becoming_the_early_years_learning_framework_for_australia.pdf
  - <https://v9.australiancurriculum.edu.au/>
- Estonia: https://www.hm.ee/en/national-curricula?view_instance=0&current_page=1
- Finlandia: <https://www.oph.fi/en>
- Irlandia: <https://www.curriculumonline.ie/>
- Kolumbia Brytyjska (Kanada): <https://curriculum.gov.bc.ca/>
- Portugalia:
https://www.dge.mec.pt/sites/default/files/Curriculo/Projeto_Autonomia_e_Flexibilidade/students_profile_en.pdf
- Singapur: ekspertyza *Doświadczenia Singapuru dotyczące profilu kompetencji. w stronę kompetencji XXI wieku* autorstwa prof. dr hab. Inetty Nowosad, opracowana na zlecenie Instytutu Badań Edukacyjnych (2024) [materiał nieopublikowany].

- Walia (Wielka Brytania): <https://hwb.gov.wales/curriculum-for-wales/>

Wyniki badań:

- Bobiński, W. (2023). *Uczyć po ludzku. Literatura w świetle ekologii edukacji*. Kraków: Wydawnictwo Universitas.
- Dobosz-Leszczyńska, W., Kaźmierczak, J., Weremiuk, A. (2024). *Myślenie poza schematami. Wyniki badania myślenia kreatywnego PISA 2022*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Kaźmierczak, J., Bulkowski, K., (red.). (2023). *Przeczytać i zrozumieć. Wyniki międzynarodowego badania osiągnięć czwartoklasistów w czytaniu – PIRLS 2021*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Kaźmierczak, J., Bulkowski, K. (red.). (2024). *Polscy piętnastolatki w perspektywie międzynarodowej. Wyniki badania PISA 2022*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Sitek, M. (red.), (2020). *TIMSS 2019. Wyniki międzynarodowego badania osiągnięć czwartoklasistów w matematyce i przyrodzie*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Sitek, M., Wasilewska, O. (2024). *Umiejętności finansowe młodzieży. Główne wyniki badania PISA 2022*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

